

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת חגיגה דף ו

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

הערה חשובה: המילים המודגשות הן תמצית העניינים וניתן לקרוא אותן בפני עצמן כסיכום מהיר.

דף ו

קטן החייב בראיה

כבר נתבאר, שמדין תורה, קטן שהוא פחות מבן שלוש עשרה שנים שלימות, או לא הביא שתי שערות של סימני גדלות, פטור מכל המצוות שבתורה, ובכלל זה ממצוות ראיה.

אמנם משהגיע הקטן לגיל חינוך, שראוי ללמדו ויכול לקיים, הטילו חכמים על אביו לחנכו במצוות ראיה, כמו שהטילו עליו לחנכו בכל המצוות, כל אחת כשיגיע לגיל הראוי לחינוכה.

ונחלקו חכמים מיהו הקטן הראוי לחנכו במצוות ראיה.

לדעת בית שמאי, כל שיכול אביו להרכיבו על כתפיו ולהעלותו מירושלים להר הבית,

הגיע לגיל חינוך של מצות ראיה.

ולדעת בית הלל, זה שיכול לעלות רק על

כתפיו של אביו, עדיין לא הגיע לגיל חינוך של

מצוות ראיה, **ורק אם יכול לאחוז בידו של**

אביו, ולהעלות ברגליו מירושלים להר

הבית, הגיע לגיל חינוך של מצוות ראיה.

והטעם לכך, **כי גם הגדול הבא לקיים מצוות**

ראיה, עליו לבוא ברגליו, שנאמר, "שֶׁלֶשׁ

רְגָלִים תָּחֹג לִי בַּשָּׁנָה" (שמות כ"ג י"ד). **ואם אינו**

יכול לעלות ברגליו, הרי זה פטור. ומאחר

שהגדול שאינו יכול לעלות ברגליו פטור,

הקטן שאינו יכול לעלות ברגליו אינו בר

חינוך.

ואמר רבי להביא ראיה לדברי בית הלל

משמואל הנביא, שנאמר בו (שמואל א' כ"ב),

"וַחֲנָה לֹא עָלְתָה כִּי אֶמְרָה לְאִישָׁה עַד יִגְמַל

הַנֶּעֱר" לסוף עשרים וארבעה חודשים

"וַהֲבֵאתִיו וְנִרְאָה אֶת פְּנֵי ה' וַיֵּשֶׁב שָׁם עַד עוֹלָם".

הרי **שלא העלתה את שמואל עד שהיה בן**

שתי שנים, אף שלעלות על כתפי אביו

מירושלים להר הבית הוא יכול גם בשנתו

הראשונה, וכל שכן משילה למשכן. ועל

כרחך לא העלתה אותו, כי עדיין לא היה

יכול לאחוז ביד אביו ולעלות ברגליו.

ואביו של רבי דחה ראיה זו, שהרי יש

לשאול, מדוע לא עלתה חנה עצמה, לקיים

מצוות שמחה. אלא הסיבה לכך, כי ראתה

בשמואל שהיה מפונק ביותר, וחששה בו

שיחלש בדרך, ולכן לא העלתה אותו ולא

עלתה.

לירושלים באו כולם

נתבאר, שדי בכך שיהא הקטן ראוי לעלות

מירושלים להר הבית, על כתפי אביו או ברגליו,

כדי שיהיו חייבים לחנכו במצוות ראיה, אבל

אין צריך שיהא ראוי לעלות כך מביתו

שבשאר ארץ ישראל.

ומשמע מזה, שעד ירושלים עצמה הגיעו כל

הקטנים, אף אלו שאינם ראויים למצוות

ראיה. ולכן, מאחר שכולם כבר היו

בירושלים, כדי שיתחייבו במצוות ראיה, די

בכך שיהיו ראויים לעלות מירושלים בלבד

להר הבית, כדרך הבאים לקיים מצוות

ראיה.

וביאר אביי, שעד ירושלים באו הכל, גם

הקטנים ביותר, **כי לעלות ירושלים עלו הכל,**

לא רק האנשים החייבים בראיה, אלא גם

הנשים הפטורות מראיה, כי אף שהן

פטורות מראיה, הן חייבות בשמחה, כמו

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת חגיגה דף ו

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

שנאמר "וְשִׁמְחֶתָּ אֶתְּהָ וּבִיתְךָ" (דברים י"ד כ"ו), ומאחר שגם הנשים עלו, העלו עימהן גם את בניהן הקטנים ביותר.

קטן חיגר לדברי בית שמאי

נתבאר, שלדברי בית שמאי, קטן שאביו יכול להרכיבו על כתפיו להעלותו מירושלים להר הבית, חייב בראיה, אף על פי שאינו יכול להלך ברגליו.

ואם היה הקטן הזה חיגר, שלעולם לא יוכל לעלות ברגליו, דין פשוט הוא שגם בית שמאי מודים, שאין צריך לחנכו במצוות ראיה, שהרי גם כשיגדל יהיה פטור, ומה טעם לחנכו בקטנות, הלא אין חינוך קטן אלא כדי להנהיגו שיהא רגיל אחר מנהגו לכשיגדיל, וכיון שזה פטור לכשיגדיל אין צורך לחנכו.

ורבי שמעון בן לקיש נסתפק, מה הדין לדברי בית שמאי, בקטן חיגר שעתיד להירפא, ולהיות ראוי לעלות ברגליו לכשיגדיל, האם מאחר שסופו להיות חייב בראיה כשיגדיל, יש לחנכו בראיה, או מאחר שאפילו גדול אם הוא חיגר כמותו, פטור, גם הוא, כל זמן שהוא חיגר, אין צריך לחנכו.

ואביי הכריע כפי הסברא האחרונה, שכל שגדול חייב מהתורה, מחנכים את הקטן מדרבנן, וכל שהגדול פטור מהתורה, הקטן פטור אף מדרבנן.

קטן סומא לדברי הכל

נתבאר, שלדברי הכל, קטן שיכול לאחוז בידו של אביו ולעלות עמו מירושלים להר הבית, חייב בראיה.

והנה אם היה הקטן הזה סומא, שלעולם לא יוכל לראות, דין פשוט הוא, שאין צריך לחנכו במצוות ראיה, שהרי גם כשיגדל יהיה פטור, ומה טעם לחנכו בקטנות, בדבר שיהיה פטור ממנו בגדלות.

ורבי שמעון בן לקיש נסתפק, מה הדין, בקטן סומא שעתיד להירפא ולראות, האם מאחר שסופו להיות חייב בראיה כשיגדיל, יש לחנכו בראיה, או מאחר שאפילו גדול אם הוא סומא כמותו, פטור, גם הוא, כל זמן שהוא סומא, אין צריך לחנכו.

ואביי הכריע כפי הסברא האחרונה, שכל שגדול חייב מהתורה, מחנכים את הקטן מדרבנן, וכל שהגדול פטור מהתורה, הקטן פטור אף מדרבנן.

עולת ראיה ושלמי חגיגה

גדול הבא להיראות בעזרה ברגלים, מביא קרבן עולה, הנקרא עולת ראיה, שנאמר, "וְלֹא יֵרָאוּ פְּנֵי רִיקָם" (שמות כ"ג ט"ו).

וכמו כן הוא מביא קרבן שלמים, הנקרא שלמי חגיגה, שנאמר "וְחֻגְתֶּם אֹתוֹ חֵג לָהּ" (שמות י"ב ד').

שיעור עולת ראיה ושלמי חגיגה

התורה לא נתנה שיעור לקרבנות אלו, אבל חכמים נתנו להם שיעור. ונחלקו בית שמאי ובית הלל מהו השיעור.

א. דעת בית שמאי.

עולת ראיה יביא לכל הפחות בשתי מעות כסף שהן שליש דינר, ושלמי חגיגה יביא לכל הפחות במעה אחת כסף.

ושני טעמים אמרו בית שמאי מדוע על העולה להיות מרובה מהשלמים.

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת חגיגה דף ו

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

(א) כי העולה חשובה מהשלמים, שהעולה כולה לגבוה, והשלמים יש בהם חלק להדיוט.

ובית הלל אומרים שטעם זה עצמו הוא סיבה שיהיו השלמים מרובים, שהרי יש בהם שתי אכילות, אחת למזבח ואחת לאדם, והעולה יש בה אכילה אחת בלבד.

(ב) כי כן מצינו בקרבנות עצרת, שריבה הכתוב עולות יותר משלמים.

שנאמר, "וְהִקְרַבְתֶּם עַל הַלֶּחֶם שִׁבְעַת כֶּבֶשִׁים תְּמִימִם בְּנֵי שָׁנָה וּפָר בֶּן בָּקָר אֶחָד וְאֵילִם שְׁנַיִם יִהְיוּ עִלָּה לֵה' וּמִנְחָתָם וְנִסְפֵיהֶם אִשָּׁה רֵיחַ נִיחַח לֵה'. וְעֲשִׂיתֶם שְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת וּשְׁנֵי כֶבֶשִׁים בְּנֵי שָׁנָה לְזֶבַח שְׁלָמִים" (ויקרא כ"ג י"ח-י"ט). **עשר עולות ושני שלמים.**

ובית הלל אומרים, שיש ללמוד שיעור קרבנות ראייה וחגיגה שהם קרבנות יחיד, מקרבנות הנשיאים, שהיו גם כן קרבנות יחיד, ולא מקרבנות עצרת, שהן קרבנות ציבור.

ב. דעת בית הלל.

עולת ראייה יביא לכל הפחות במעה אחת כסף, ושלמי חגיגה יביא לכל הפחות בשתי מעות כסף.

ושני טעמים אמרו בית הלל, מדוע על שלמי חגיגה להיות מרובים מעולת ראייה.

(א) כי כן מצינו, ששלמי חגיגה קדמו לעולת ראייה, שהרי קרבו שלמי חגיגה אף לפני מתן תורה [=לפני הדיבור].

שנאמר בסיני **קודם מתן תורה**, "וַיִּשְׁלַח אֶת נְעָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים לַה' פָּרִים" (שמות כ"ד ה').

ובית שמאי אומרים, הלא בפסוק הזה עצמו מבואר, שגם עולות ראייה קרבו קודם מתן תורה, שהרי גם עולות נזכרו בו. ולדעת בית שמאי, עולות אלו עולות ראייה היו, על שם "וַיִּקְחוּ אֶת הָאֶלְקִים" (שמות כ"ד י"א). ובית הלל אומרים, שהעולות הללו היו עולות תמיד, אבל עולות ראייה לא קרבו קודם מתן תורה.

(ב) כי כן מצינו בקרבנות הנשיאים בחנוכת המזבח, שריבה בהם הכתוב שלמים יותר מעולות.

שנאמר, "כָּל הַבָּקָר לְעֹלָה שְׁנַיִם עֶשֶׂר פָּרִים אֵילִם שְׁנַיִם עֶשֶׂר כֶּבֶשִׁים בְּנֵי שָׁנָה שְׁנַיִם עֶשֶׂר וּמִנְחָתָם וּשְׁעִירֵי עִזִּים שְׁנַיִם עֶשֶׂר לַחֲטָאת. וְכֹל בָּקָר זָבַח הַשְּׁלָמִים עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה פָּרִים אֵילִם שְׁשִׁים עֶתְדִים שְׁשִׁים כֶּבֶשִׁים בְּנֵי שָׁנָה שְׁשִׁים זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי הַמִּשְׁחָ אֲתוּ" (במדבר ז' פ"ז-פ"ח), **36 עולות ו-204 שלמים.**

ובית שמאי אומרים, שיש ללמוד שיעור קרבנות ראייה וחגיגה שהם קרבנות הנוהגים לדורות, מקרבנות עצרת הנוהגים לדורות, ולא מקרבנות הנשיאים, שהן קרבן שעה.

עולות שהקריבו ישראל במדבר

כבר נתבאר, שקודם מתן תורה הקריבו ישראל קרבנות, שנאמר, "וַיִּשְׁלַח אֶת נְעָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים לַה' פָּרִים" (שמות כ"ד ה').

וכמו כן נתבאר, שנחלקו בית שמאי ובית הלל בעולות אלו, שבית שמאי אומרים, עולות ראייה היו, ובית הלל אומרים עולות תמיד.

ואמר אביו, **שדעת רבי אליעזר ודעת רבי ישמעאל כדעת בית שמאי, שהעולות הללו עולות ראייה היו, וכפי שיתבאר בעזה"י להלן. ודעת רבי עקיבא ודעת רבי יוסי הגלילי כדעת בית הלל, שהעולות הללו עולות תמיד היו, וכפי שיתבאר בעזה"י להלן. ומסקנת הסוגיה, שגם דעת רבי ישמעאל כבית הלל, ולא כבית שמאי.**

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת חגיגה דף ו

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

כללות ופרטות של תורה

לדעת רבי ישמעאל, כללות של תורה נאמרו בסיני, ופרטות באהל מועד.

כלומר, הרבה דברים נאמרו סתומים בסיני, שלא נתפרשו כל צרכם, ופירשו אותם לאחר שהוקם המשכן באהל מועד.

כגון לענין עבודת הקרבנות, בסיני נאמר רק, "מִזְבַּח אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִּי וְזָבַחְתָּ עָלָיו אֶת עֹלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלֹמֶיךָ אֶת צֹאנֶיךָ וְאֶת בְּקָרְךָ בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבִרְכֹתֶיךָ" (שמות כ"ז). ולא פירש מתן דמיהן, הפשיטן וניתוחן של עולות, והקרבת אימורים של שלמים.

ומשהוקם המשכן, ודיבר עמו מעל הכפורת, פירש לו כל הפרטים המבוארים בספר ויקרא, כמו שנאמר בתחילת הספר, "וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר" (ויקרא א' א').

ולדעת רבי עקיבא, כללות ופרטות של תורה נאמרו כולן בסיני. ונשנו פעם שניה באהל מועד, שכל מה שנאמר למשה כאן, נאמר לו כאן, ואף על פי שלא נכתב בתורה. ונשתלשלו פעם שלישית בערבות מועד מפי משה לישראל, כמו שנאמר, "בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּאֶרֶץ מוֹאָב הוֹאִיל מֹשֶׁה בָּיָר אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת לֵאמֹר" (דברים א' ה').

האם נחלקו בעולות שקרבו בהר סיני

מתחילה רצו לומר שמאחר שנחלקו רבי עקיבא ורבי ישמעאל אם פרטות של תורה נאמרו בסיני נחלקו גם מה היו העולות שקרבו בהר סיני.

לדעת רבי ישמעאל, עולה שקרבה בסיני, עולת ראיה היתה, ולא עולת תמיד, שהרי בסיני עדיין לא ניתן הפשט וניתוח, ולא יתכן שעולת תמיד תקרב בלא הפשט וניתוח. אלא עולת ראיה היתה ומאליהם הקריבוה.

ולדעה רבי עקיבא, עולה שקרבה בסיני, עולת תמיד היתה, וקרבה אחר הפשט וניתוח.

ולמסקנה נדחו דברים אלו, שכן מצינו, שלדעת רבי יוסי הגלילי, לא נאמרו פרטות בסיני אלא באוהל מועד, ואם כן עולות שקרבו בסיני לא עשו בהן הפשט וניתוח, ואף על פי כן דעתו, שהיו העולות עולות תמיד, כפי שיתבאר בעזה"י להלן, שמתחילה קרבו עולות תמיד בלא הפשט וניתוח ומאוהל מועד ואילך קרבו בהפשט וניתוח.

ואם כן, כשם שלדעת רבי יוסי הגלילי, אף שעולות של סיני קרבו בלא הפשט וניתוח, היו עולות תמיד, כך אפשר, שגם לדעת רבי ישמעאל, אף שעולות של סיני קרבו בלא הפשט וניתוח, היו עולות תמיד.

"עולת תמיד העשיה בהר סיני"

בענין קרבן תמיד נאמר, "עולת תמיד העשיה בהר סיני לריח ניחח אשה לה" (במדבר כ"ח ו'), ונחלקו חכמים בדבר.

לדעת רבי אליעזר, העולות שקרבו בסיני לא היו עולות תמיד אלא עולות ראיה [כדעת בית שמאי ורבי ישמעאל]. והסיבה שנקראת עולת תמיד "העשיה בהר סיני", משום שמעשיה נאמרו בסיני, כלומר בסיני נצטוו עליה, אבל היא עצמה לא קרבה שם.

ולדעת רבי עקיבא, עולת התמיד קרויה "העשיה בהר סיני", כי העולות שקרבו בסיני עולות תמיד היו, [כדעת בית הלל].

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת חגיגה דף ו

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

ומשעה שהחלו להקריב תמידים בסיני,

שוב לא פסקו.

ומה שנאמר בלשון תמיהה, "הַזְבָּחִים וּמִנְחָה

הַגִּשְׁתָּם לִי בַמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה בֵּית יִשְׂרָאֵל"

(עמוס ה' כ"ה), ומשמע שלא הקריבו, לפי

שנזופים היו, הכוונה לישראל, אבל **שבטו**

של לוי, שלא עבדו עבודה זרה, הם הקריבו

את קרבן התמיד **משלהם**.

ראייה חגיגה ושמחה

רבי יוסי הגלילי אומר, **שלוש מצות נצטוו**

ישראל בעלותם לרגל:

א. ראייה. כלומר להביא קרבן עולה

בהראותו בעזרה, והיא קרויה עולת ראייה.

ב. חגיגה. כלומר קרבן שלמים הבאים

לכבוד החג, והם נקראים שלמי חגיגה.

ג. שמחה. אף הם קרבן שלמים, שאין אדם

יוצא ידי חובת שמחה ברגל אלא באכילת

בשר שלמים. ומי שנדר או נדב קודם הרגל,

או יש לו מעשר בהמה, מקריב ואוכל את

בשרם ברגל. ומי שאין לו בשר שלמים לאכול

ברגל, מביא שלמים משלו או ממעות מעשר

שני, להיות לו בשר לשובע לצורך שמחת

הרגל, והם קרויים שלמי שמחה.

ובכל אחת מהמצוות הללו יש דבר שהוא

מיוחד בה ולא בשתיים האחרות.

א. יש בראייה שאין בשתייהן, שהראייה

עולה כולה לגבוה, מה שאין כן בשתייהן.

ב. יש בחגיגה מה שאין בשתייהן, שחגיגה

ישנה לפני הדיבור, מה שאין בשתייהן.

שהשלמים שהקריבו בסיני, היו שלמי חגיגה,

אבל העולות שהקריבו, לא היו עולות ראייה אלא

עולות תמיד, כדעת בית הלל.

ג. יש בשמחה מה שאין בשתייהן, שהשמחה

נוהגת באנשים ובנשים, שנאמר "וְשִׂמְחֶתָּ

אֶתְּהָ וּבִיתְךָ" (דברים י"ד כ"ו), מה שאין בשתייהן,

שמצוות עשה שהזמן גרמא הן והכתוב לא ריבה

את הנשים במצוות אלה.

מין עולות שקרבו בסיני

נאמר בהר סיני, "וַיִּשְׁלַח אֶת נְעָרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים לַה' פְּרִיִם"

(שמות כ"ד ה').

ונסתפק רב חסדא בדבר זה, האם מה

שנאמר בסוף הכתוב "פְּרִיִם", הולך על כל

מה שנאמר תחילה, כלומר גם על "וַיִּזְבְּחוּ

זִבְחִים שְׁלָמִים לַה'" וגם על "וַיַּעֲלוּ עֹלֹת",

שגם העולות וגם השלמים היו פְּרִיִם. או

שסוף הכתוב "פְּרִיִם", הולך רק על מה

שסמוך לו, כלומר על "וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים

לַה'", ולא על תחילת הכתוב "וַיַּעֲלוּ עֹלֹת",

שהעולות לא היו פְּרִיִם, אלא מין אחר כגון

כבשים.

ואף שמה שהיה היה מכל מקום, נפקא מינה

מספק זה לשני דברים.

א. לדברי מר זוטרא, נפקא מינה מספק זה,

כיצד לפסק בטעמים את המילים "וַיַּעֲלוּ

עֹלֹת", האם בטעם מפסיק, כגון אתנחתא או

זקף קטן. לומר, שמעתה ענין אחר הוא,

והעולות לא היו פְּרִיִם, או בטעם שאינו

מפסיק, כגון פשטא או רביע, לומר הכל נמשך

יחד וגם העולות היו פְּרִיִם.

ב. לדברי רב אחא בריה דרבא, נפקא מינה

מספק זה, **לאומר הרי עלי להביא עולה**

כעולה שהקריבו ישראל במדבר, אם

הקריבו פְּרִיִם עליו להביא פְּרִיִם ואם הקריבו

כבשים עליו להביא כבשים.

ולא נפשט ספק זה בגמרא ועמד בתיקו.